

AVRUPA KOMŞULUK POLİTİKASI VE AMAÇLARI¹

EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY AND ITS AIMS

Yrd.Doç.Dr.Hakan SAMUR

Dicle Üniversitesi Diyarbakır Meslek Yüksekokulu
hsamur@dicle.edu.tr

ÖZ

Avrupa Birliği'nin son yıllarda üzerinde durduğu stratejik politika araçlarından bir tanesi; Akdeniz çevresinde, Doğu Avrupa'da ve Güney Kafkaslarda kendisine komşu ya da yakın durumdaki devletlerle kapsamlı ortaklık ve işbirliğini öngören yeni Avrupa Komşuluk Politikasıdır. Tam üyelik olmasa bile, Birliğin politik, ekonomik ve sosyal değerleri çerçevesinde söz konusu ülkelerin entegrasyonunu içerecek derecede ileri bir vizyona sahip bu politikanın ortaya çıkması, esas olarak Birliğin karşı karşıya kaldığı çok önemli sorunların çözülmesi ve yine Birliğin bazı global stratejilerini uygulama amaçlarına yöneliktir. Birinci amaç açısından, özellikle Birliğin maruz kaldığı yasadışı göç, uyuşturucu ve kadın ticareti ile enerji açığı sorunlarını çözmede kullanılması öngörülen Avrupa Komşuluk Politikası; ikinci amaç açısından da Birliğin nüfuz alanını genişletme ve global dengelerde söz sahibi olma hedeflerinin bir aracı olarak planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Komşuluk Politikası, Avrupa Birliği, Yasadışı Göç, Enerji, Nüfuz Bölgesi

ABSTRACT

One of the strategic policy tools the European Union has been emphasising in recent years is the new European Neighbourhood Policy, which foresees extensive partnerships and collaboration among neighbouring or nearby nations in the Mediterranean, Eastern Europe, and the Southern Caucuses. Although this policy does not denote full membership, its vision anticipates the integration of the nations in question within the framework of the political, economic and social values of the Union, and it was born with the aim primarily to resolve some of the major problems the Union faces and implement certain global strategies of the Union. The primary aim of the European Neighbourhood Policy is to resolve especially issues such as illegal migration, drug trafficking, trafficking in women, and energy shortages from which the Union suffers, while its secondary aim is to act as a tool toward expanding the Union's zone of influence and have a say in global balances.

Key Words: European Neighbourhood Policy, European Union, illegal migration, energy, zone of influence

GİRİŞ

Avrupa Komşuluk Politikası (AKP), Avrupa Birliği (AB) açısından 1990'ların önde konusu olan Orta ve Doğu Avrupa Genişlemesi (ODAG) kadar ses getirici bir şekilde gündeme gelmese bile, Birliğin 2000'li yıllarında önem kazanmaya başlayan ve bu önemi önümüzdeki yıllarda daha da artmaya aday bir topluluk politikasıdır. AB açısından, soğuk savaş döneminin sona ermesinden ve kıtanın öteki kısmıyla da bütünleşilmesinden sonra

¹ İngiltere'nin Manchester Üniversitesi'nde sürdürdüğüm araştırmaya destek sağlayan ve bu makalenin de ortaya çıkmasına imkan hazırlayan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'na teşekkür ederim.

ortaya çıkan yeni dönemin öncelikli sorunları; ya eskiden beri var olsa bile başta silahlanma yarışı olmak üzere iki kutupluluğun getirdiği rekabet ortamında geri plana itilen ya da şimdilerde daha da ağırlaşan veya yeni ortaya çıkan (yasadışı göç, insan ve uyuşturucu ticareti, bunlara bağlı güvenlik, enerji açığı, çevre kirlenmesi gibi) sorunlardır. Orta ve Doğu Avrupa (ODA) ülkelerini görece olarak kısa bir sürede ve başarılı bir şekilde bünyesine katan Avrupa Birliği şimdi bu genişlemiş yapısı içinde derinleşme ve bütünleşme çabalarına ağırlık verirken, karşı karşıya kaldığı bu sorunlara da çözüm aramakta ve politikalar geliştirmektedir. Dağınık ve öncül formatları Euro-Med (Avrupa-Akdeniz Ortaklığı) ve TACIS (Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik Yardım) Programları çerçevesinde daha 1990'larda atılan ancak 2003'ten itibaren yepyeni bir perspektifle tekrar hayata geçirilen AKP de, bu politikalardan bir tanesidir.

AKP'yi Birlik açısından önemli yapan başlıca unsur, kritik önemi haiz ve acil çözüm üretilmesini gerektiren bir değil birden fazla sorunun çözümüne yönelik bir perspektife sahip olması ve sorun çözmenin ötesinde, başka bazı dış politika hedeflerine ulaşmada da fonksiyonlarının bulunmasıdır. Bu noktada, AKP ülkelerinin² jeo-stratejik açıdan oynadıkları iki farklı rol ve bu roller bağlamında, AB'nin karşı karşıya kaldığı iki grup sorunla olan ilişkileri önemlidir: Yasadışı insan ve mal trafiği ve enerji açığı.

Şu anda AB, 27 ülke ve 500 milyona yaklaşan nüfusuyla ulaştığı büyük potansiyeli değerlendirerek, kendi coğrafyası üzerinde özgürlük, güvenlik ve adalet alanı tesis etmeyi hedeflemektedir. Bunu yapmak için de, diğer sorunlar bir tarafa, kendi coğrafyasına yönelen yasadışı göç, artan sığınma talepleri, fuhuş amaçlı kadın-çocuk ticareti ve uyuşturucu trafiğinin gittikçe artan baskısını ortadan kaldırmak zorunluluğunu hissetmektedir. İşte birbiriyle iç içe bu tür sorunların kaynağı olma açısından, AKP ülkeleri gerek çıkış gerekse transit geçiş noktaları olarak önemli rollere sahiptirler. Bu açıdan bakıldığında, çekim alanı durumundaki AB ile, söz konusu sorunlara yol açan insan ve mal trafiğinde önemli payları bulunan komşu ülkeler arasında tipik bir merkez-periferi ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Öte yandan ekonomik ve sosyal ilerlemesini sürdürebilme açısından AB'nin çözüm arayışı içinde olduğu başka hassas sorunlar da var ki, bunların başında enerji açığı gelmektedir. AKP kapsamındaki ülkelere baktığımızda, bu soruna çözüm sağlayabilecek kaynakların ya da coğrafi alanların merkezinde ya da merkezine yakın jeo-stratejik konumlarda oldukları gözlenmektedir. Böylelikle hem periferik olarak hem de merkez olarak sahip oldukları jeo-

² Azerbaycan, Belarus, Cezayir, Ermenistan, Fas, Filistin Ulusal Yönetimi, Gürcistan, İsrail, Libya, Lübnan, Mısır, Moldova, Suriye, Tunus, Ukrayna ve Ürdün.

stratejik konum, başını ağrıtan sorunlara çözüm bulabilmek açısından AB'nin bu ülkelerle işbirliğini geliştirme hususunda müstakil bir politika geliştirmesini zorunlu kılmıştır.

AKP gibi kapsamlı ve yakın gelecekte daha da ön plana çıkması imkan dahilinde olan bir politika sadece AB'nin birtakım sorunlarını çözme amacını taşımamakta, bunlarla bağlantılı olarak daha geniş perspektiften başka bazı getirileri de öngörmektedir. Bu bağlamda AKP, Birliğin nüfuz alanını genişleterek bölgesel ve global trendleri yönlendirebilme amacını da içermektedir.

Bu çalışmada, farklı programlar altında 1990'larda öncü formları uygulamaya sokulan fakat esasen 2000'lerden sonra hayata geçirilen AKP'nin ortaya çıkışında önemli rol oynayan sebepler, başka bir ifadeyle AKP'nin amaçları ele alınacaktır. İlk bölümde AKP'nin gelişimi ve içeriği hakkında bilgiler verilecektir. Sonraki bölümde ise, AB'nin karşı karşıya kaldığı ve yukarıda saydığımız iki grup sorunu çözmek açısından AKP ülkelerinin jeo-stratejik önemleri açıklanarak, bu politikanın amaçları izah edilecektir. Sorunlara çözüm getirmenin ötesinde, AKP'yi Birlik açısından stratejik bir dış politika aracı haline getiren diğer amaçlar da bu bölümde ortaya konacaktır.

1. Avrupa Komşuluk Politikasının Gelişimi ve İçeriği

Aslında, AKP kapsamındaki ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesine yönelik inisiyatifler daha 1990'larda ortaya çıkmıştır. Diğer ODA ülkeleri ile birlikte, Belarus, Moldova, Rusya ve Ukrayna ile Ortaklık ve İşbirliği Antlaşmaları imzalanmış, Lukashenko iktidarı altındaki otoriter siyasi koşullar nedeniyle EU tarafından askıya alınan Belarus anlaşması dışında diğerleri yürürlüğe girmiştir. Doğu'daki ülkelerle bu işbirliğinin finansal mekanizması TACIS programı aracılığıyla yürütülmüştür. TACIS aynı zamanda, AKP kapsamındaki üç Güney Kafkasya ülkesini de kapsıyordu. Öte yandan, Kasım 1995'te ilgili ülkelerin dışişleri bakanlarının katılımıyla Barselona'da gerçekleştirilen Konferans, AB ülkeleri ile Libya haricinde Akdeniz'e kıyısı bulunan ülkeler arasında hem ikili anlaşmalar yoluyla hem de ortak bazı düzenlemelerle işbirliğinin geliştirilmesini hedeflemiştir (Euro-Med Ortaklığı).

2000'lere gelindiğinde ise AB, kendisine komşu ya da yakın mesafede bulunan ülkelere yönelik politikasını yeniden gözden geçirme ve daha da etkinleştirme hususunda hem daha uygun bir zemin bulmuş hem de daha fazla zorunluluk hissetmiştir. Bu çalışmanın ana konusunu oluşturan ve AB'yi komşu ülkelerle işbirliğini geliştirmeye yönelten zorunluluklar sonraki bölümlerde ele alınacaktır. Zeminin uygun olması ise öncelikle, Birliğin önceki yıllarda enerjisini ve dikkatini yoğunlaştırdığı iki önemli konuda artık belirli bir aşamaya

gelinmesinden kaynaklanmıştır. Bir yandan ekonomik ve siyasi bütünleşme açısından önemli bir dönüm noktası durumundaki ortak para biriminin, Ocak 1999 ve Ocak 2002 tarihlerinde iki aşamalı bir şekilde tedavüle girmesi sağlanmıştır. Öte yandan ve daha da önemlisi Bulgaristan ve Romanya haricindeki ODA ülkelerinin, üyelik koşullarını karşıladıkları kararı Aralık 2002 Kopenhag Zirvesinde kabul edilmiş, akabinde 16 Nisan 2003'te Atina'da üyelik anlaşması imzalanmıştır.

Zeminin uygun olmasında, bu iki konunun başarılı bir noktaya taşınmasının yanında, AB'nin başka ülkelerle aynı anda ve çok yönlü ilişkileri yürütme ve onların değişimini izleme hususunda başta ODAG süreci olmak üzere kazandığı tecrübe de önemli rol oynamıştır. Komisyon'un (2003a, 15), yeni komşularla ekonomik ve politik ilişkilerin Avrupa Ekonomik Alanı çerçevesindekilere benzeyeceğini belirtmesi ve ENP konusunda hazırlanan bir raporda (GAERC 2007, 11) Karadeniz çevresinde geliştirilecek işbirliği hususunda Baltık Denizi Devletleri Konseyi ve diğer bölgesel işbirliği süreçlerindeki tecrübelerden yararlanılması önerisi bu konuda örnek olarak verilebilir. Zaten, AKP'de yer alan Komisyon görevlilerinin büyük bir kısmı, daha önce Genişleme sürecinde çalışmışlardır (Kelley 2006, 32). Hatta, aynı bağlamda, daha önce AKP ülkelerine yönelik politikalarda başarısız olunması (Açıkmeşe 2005) ve buradan çıkarılan tecrübelerinde etkisi olmuştur.

Şimdi ENP'nin kronolojik gelişimini açıklayacak olursak, Aralık 2002 Kopenhag Avrupa Zirvesi, genişlemeden sonra artık Avrupa'da yeni bölünelere yol açmaktan sakınmak ve istikrar ve refahı sürekli kılabilmek için Doğu'daki ve Akdeniz'in Güney'indeki komşularla ilişkilerin güçlendirilmesinin önemine işaret etmiştir (Council 2002, 6). Bunun üzerine Avrupa Komisyonu Mart 2003'te (COM 2003a) ve daha sonra Mayıs 2004'te (COM 2004) hazırladığı iki önemli raporla AKP'ye ilişkin somut çerçeveyi belirlemiştir. Bu bölümdeki açıklamalara da temel oluşturan bu iki belgenin yanında, yeni politikanın ana hedefinin (Solana Belgesi olarakta ünlenen) Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesinde de açıklandığını görürüz (Council 2003). Aralık 2003 Brüksel Zirvesinde kabul edilen bu belgede, zayıf yönetimler ve çeşitli sosyal sorunların kısılacındaki komşu ülkelerin, AB'nin de sorunlarını artırdığı, genişleme sürecinin AB'yi sorunlu Bölgelere daha da yaklaştırdığı belirtilmekte ve buna çözüm olarakta Doğu'da ve Akdeniz çevresinde kendileriyle yakın işbirliğinin gerçekleştirileceği, iyi yönetilen ülkeler halkasının desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Komasyon raporlarından devam edecek olursak; AKP'nin kapsama alanında halihazırda Birliğe üyelik perspektifine sahip olmayan-olmadıkları kabul edilen ve Birliğe denizden veya karadan komşu ya da yakın çevrede bulunan iki grup ülke sayılmıştır:

Doğu'daki ülkeler: Belarus, Moldova, Rusya, Ukrayna, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan. Güney'deki ülkeler: Cezayir, Fas, Filistin Ulusal Yönetimi, İsrail, Libya, Lübnan, Mısır, Suriye, Tunus, Ürdün. Birliğe üye adayları ülkelerle (Bulgaristan, Romanya ve Türkiye), ileride üyelikleri mümkün olan Batı Balkan ülkeleri bu listenin dışında tutulmuştur. İkinci Komasyon Raporunda, Rusya'yla AB'nin ilişkilerini, AKP'den ayrı olarak, ikili çerçevede ve Mayıs 2003 St. Petersburg Zirvesinde varılan anlaşma doğrultusunda yürütecekleri açıklanmıştır.

Birliğin güvenlik, istikrar ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarının komşularıyla yakın ilişki kurmasından ayrı düşünölemeyeceği ve taraflar arasındaki ilişkilerin ortak değerlerin benimsenmesi ve geliştirilmesine dayanacağı vurgulanmıştır. Bu ortak değerler de, AB'yi yönlendiren politik (demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı-azınlık hakları dahil ve sivil toplumun güçlendirilmesi) ve ekonomik (pazar ekonomisi, sürdürülebilir kalkınma, temel işgücü standartları) unsurlardır. İşin özünde, AKP'ye taraf ülkelerin bu politik ve ekonomik değerlere göre kendi iç yapılarını reforma tabi tutmaları ve aynı zamanda AB açısından sorun teşkil eden ve bir sonraki bölümde açıklanacak olan alanlarda işbirliğine gitmeleri amaçlanmakta; bu reform ve işbirliğinin karşılığı olarak AB'nin çeşitli şekillerde desteği öngörülmektedir.

Özellikle ODAG sürecinde, ülkelerin ekonomik ve siyasi reformlara ağırlık vermesinde ve geniş halk kesimlerinin dönüşüm sürecinin sıkıntılılarına mümkün mertebe sabır göstermesinde önemli etkisi olan AB üyeliği vaağinin AKP ülkeleri için geçerli olmamasının, bu ülkeleri değişime ve işbirliğine teşvik etmek açısından bir motivasyon sorunu yaratacağını ileri sürenler fazladır (Lynch 2003; Missiroli 2003; Balfour 2007). Buna karşılık Komasyon, bu ülkeleri de teşvik edecek ve değişim yönünde bu ülkelere gereken toplumsal desteği getirebilecek sağlam avantajların bulunduğunu iddia etmiştir (COM 2006a): Artan ticari ve ekonomik ilişkilerin getireceği ekonomik avantajlar, vize prosedüründe kolaylık sağlanması (özellikle iş, bilimsel araştırma, eğitim, turizm ve resmi amaçlı ziyaretler için), bölgesel çatışma ve anlaşmazlıkların çözümünde yardım, AB programları çerçevesinde bu ülkelerin vatandaşlarına daha fazla Avrupa'da eğitim ve araştırma imkanı verilmesi gibi.

Reformları gerçekleştirip gerçekleştirilmeme hususunda muhatap ülkelerin herhangi bir hukuki zorunluluğu olmasa bile daha önceki Euro-Med ve TACIS programlarından farklı olarak AKP, esnekliğe ve farklılaştırmaya imkan veren bir yapıya sahiptir. Yani politik ve ekonomik reformları gerçekleştirmedeki samimiyet ve başarı durumlarına göre, AB'nin her ülkeye yönelik yaklaşımı da farklı olacaktır. Komisyon, bir direktifinde (COM 2007a) bu farklılaştırma ilkesinin AB tarafından dikkate alındığını göstermek için birkaç örnek vermiştir: Ukrayna'yla "güçlendirilmiş anlaşma" görüşmelerinin yapılması (daha sonra onaylanmıştır), Fas'la "ilerlemiş statü" verilmesi konusunda müzakerelerin yapılması ve İsrail'le ilişkilerin artırılması. Bu şekilde ülkeler bazında farklılaştırma ve esnekliğe dönülmesi, özellikle Euro-Med'in kolektif yönü ağır basan anlayışından mutlu olmayan bazı Akdeniz ülkeleri açısından olumlu karşılanmıştır (Aliboni 2005). Ülkelerle bire bir düzlemde ve onların performanslarına göre ilişkilerini düzenlemekle birlikte, bu ülkelerin kendi aralarındaki bölgesel işbirliği çabalarına açıkça destek verileceği de AKP içindeki stratejik vaadlerden biri olmuştur.

Yukarıda anlatılan ilkelere hareket ederek hazırlanacak AKP Hareket Planı, AB ile taraf ülke arasındaki işbirliği sürecinin pratik aracını oluşturacaktı. İlk grup hareket planları, yedi ülkeyle (Fas, Filistin Ulusal Konseyi, İsrail, Moldova, Tunus, Ukrayna ve Ürdün) imzalanarak 2005 yılında yürürlüğe girmiş; bunu 2006 yılı sonlarında üç Güney Kafkasya ülkesi ile imzalanan planlar izlemiş ve Lübnan ve Mısır'la da 2007 yılı içinde hareket planları işlerlik kazanmıştır. Belarus, Libya ve Suriye ile politik sorunlardan dolayı bu amaçla herhangi bir diyaloga geçilmediği gibi, AB tarafından sorunlu ülkeler kategorisinde olmadığı halde AKP sürecinde işi ağırdan alan Cezayir'le de henüz hareket planı konusunda mutabakata varılmamıştır. Planlar doğrultusunda ilerlemenin izlenmesi ortaklık organlarınca takip edileceği gibi, esasen Komisyon tarafından aynen aday ülkelerde olduğu gibi her ülke için ilerleme raporu hazırlanacaktır.

Son olarak, AKP'nin finansmanı Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (AKOA) vasıtasıyla yapılacaktır. Toplam €12 milyar bütçeli AKOA, 2007-2013 dönemini kapsamakta ve daha önceki TACIS ve Euro-Med programlarında 1999-2006 yılları için öngörülen rakamlardan yüzde 30 fazla parayı içermektedir. Bu bütçenin €300 milyonluk kısmı yukarıda açıklanan farklılaştırma yaklaşımı çerçevesinde ülkelere ödül olarak verilecek paydır (Balfour 2007, 17). Ancak Komisyon, bu farklılaştırma payının daha da fazla olacağını ima ederek AKOA kapsamındaki yardımların açıkça, yürütülen politikalar bazında ve sınır ötesi işbirliği gibi yeni girişimleri desteklemek için kullanılacağını ilan etmiştir (COM 2006a).

2. AKP'nin Amaçları

Bu bölümün başlığını, AB'yi yeni bir komşuluk politikasına zorlayan sebepler olarak koymakta mümkün. Önceki kısımlarda izah edildiği gibi, ODA genişlemesinin ve parasal birliğin sağlanmasından sonra AB, gündeminde yer alan ve hatta genişlemeden sonra baskısı artan birtakım sorunlara daha fazla yoğunlaşma zorunluluğu hissetmiş ve bu sorunların çözülmesi amacıyla da, yakın dış çevresiyle olan ilişkilerine yeni bir yaklaşım ve ivme getirmeyi istemiştir. AKP vasıtasıyla çözüm üretilmesi amaçlanan ya da yeni gelişim imkanları yaratılması düşünülen konular çevre, ulaştırma, bilimsel araştırma gibi birçok alanı içine almaktadır. Ancak çözüm arayışlarında etkili olacağı iki grup sorun var ki, kanaatimizce; AKP'nin ortaya çıkmasında da, Birlik açısından kritik bir araç haline gelmesinde de diğerlerinden fazla role sahiptirler. Bunlar, Birliğe yönelen yasadışı insan ve uyuşturucu ticareti ile Birliğin karşı karşıya kaldığı enerji sorunudur.

AKP kapsamındaki Güney ve son genişlemeyle birlikte Doğu ülkeleri, şu anda yasadışı göç, uyuşturucu ve fuhuş amaçlı kadın-çocuk ticaretinin çıkış veya transit ülkeleri olarak AB'nin periferisi yani merkeze doğru yoğunlaşan baskıların ve tehditlerin kaynağı durumundadırlar. Öte yandan aynı ülkeler, enerji kaynaklarına sahip ya da sahip olan bölgelere yakın olmaları nedeniyle, global denkleme ve bu arada enerjide dışa bağımlılığı hızla artan AB açısından da jeo-stratejik olarak merkezi konumdadırlar. AKP'nin bir dış politika aracı olarak gündemin ön sıralarına taşınmasında, öncelikle bu iki grup sorunun çözümüne ilişkin amaçları içermesinin payı büyüktür. AKP aynı zamanda bu sorunların çözümüyle birliktelik taşıyan daha geniş politik ve ekonomik amaçlara da ulaşmak için tasarlanmış bir projedir.

AKP'yle ilgili hemen her önemli belgede, AKP'nin en önemli amacının, komşu ülkelerde AB'nin ortak politik ve ekonomik değerlerinin yaygınlaştırılması olduğu belirtilmektedir. Her ne kadar AB'nin ekonomik ve özellikle politik değerlerinin çevreye ihracı AKP'nin (öncelikli) amacıymış gibi görünse de, aslında çevre ülkelerin politik, ekonomik ve sosyal yapılarını değişime zorlamanın esas sebebi, AB'nin saydığımız sorunlarını çözmek amacıyla daha uygun ortamların oluşturulmasıdır. Yani söz konusu değerlere amaç değil de araç niteliğinde bakan bu anlayış, liberal-demokratik sistemlere sahip devletlerin daha istikrarlı ve işbirliğine açık oldukları ve hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle olan sorunlarını şiddetten uzak barışçı ve hukuki yollarla çözümleneceklerine dair Kant tarzı düşünceye dayanır (Risse-Kappen 1996). Örneğin, enerji açığını karşılamak için, komşu ülkelerle sadece enerji alanını kapsayan anlaşmalar ve programlar yapılabilir

ancak daha geniş ekonomik ve politik parametreler hesaba katılmadan işletilecek bu programlar ancak bir noktaya kadar enerji güvenliğini sağlayabilir (Gault 2004, 170). Bu nedenle, önceki politikalara oranla demokratik değerlere daha fazla yer verilse bile, AKP esas olarak, Birliğin yararcı ve pragmatik politika anlayışının bir ürünüdür ve değer ihracı yerine başka sebeplerin zorlamasıyla gündeme gelmiştir. Şimdi AKP'nin amaçlarını, AB'nin yukarıda sayılan iki grup sorunu ve bunun ötesindeki bazı ekonomik-politik beklentileriyle komşu ülkelerin jeo-stratejik konumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak suretiyle daha detaylı bir şekilde açıklayabiliriz:

a. Periferik Konumları Açısından AKP Ülkeleri ve Avrupa Birliği

AB, bir yandan üye devletler arasındaki her türlü bariyer ve kontrolü en aza indirmek veya tamamen kaldırmak yoluyla 'şeffaf' (soft) iç sınırlara sahip olma politikasını uygulamaya sokarken; öte yandan özgürlük, güvenlik ve adalet alanı olarak tesis etmek istediği Birlik topraklarını, dışarıya karşı her bakımdan kontrol altına almak için de, 'sıkı' (hard) dış sınırlar inşa etme eğilimindedir (Neuwahl 2005, 24). İç sınırların kaldırılmasındaki amaç ekonomik, politik ve sosyal bütünleşmeyi azami noktaya taşımak iken, dış sınırlarda oluşan artan koruma ve güvenlik eğiliminin en temel sebebi ise Birliğin karşı karşıya kaldığı birtakım sorunlardır.

Birlik üyesi olmayan ülkelere gelip AB'ye yerleşen göçmen nüfusu, Birliğin demografik büyümesinde halihazırda esas unsuru teşkil etmekte olup, bunların sayısı 2006 yılı rakamlarına göre AB nüfusunun yüzde 3.8'lik bir kısmına tekabül eden 18,5 milyon civarındadır (COM 2007b, 3). Yani, yasal çerçevesi içinde bile AB'ye göç önemli bir yekün ve gündem işgal etmektedir. Yasadışı yollarla AB ülkelerine girenlerin sayısına ilişkin net rakamlara ulaşmak ise pek kolay olmamaktadır. AB ülkelerinin ortak polis örgütü Europol'un o tarihteki başkan vekilinin açıklamasına göre (Bruggeman 2002), AB'ye her yıl 500.000 civarında yasadışı yollarla insan girmekte ve bunun yaklaşık yarısı bu iş için organize olmuş örgütler aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bunun yanında, sadece 2006 yılında 192. 765 kişi çeşitli AB ülkelerinden siyasi sığınma talebinde bulunmuşlardır (Eurostat 2007).

Avrupa Göçmen Ağı'nın hazırladığı rapora göre (EMN 2007) bu insanlar; sağlık, eğitim, barınma ve diğer sosyal hak ve hizmetler açısından olsun, başka yasal hak ve hürriyetler açısından olsun gittikleri AB ülkelerinde beklenmeyen hatta istatistiki olarak görünmeyen unsurlar olarak soruna yol açmaktadırlar. Aynı zamanda suç oranlarının artmasına ve toplumsal gerilime de neden olmaktadır. Bu insanların entegrasyonu ya da

geri gönderilmeleri ise AB ülkelerine finansal yük getirmektedir. Raporda, sadece İtalya'nın yasadışı göçle mücadele için harcadığı para miktarının 2003 yılında €164.7 million ve 2004 yılında €115.6 million olduğu belirtilmektedir. Son yıllarda sadece zengin Kuzey ve Batı ülkeleri değil, AB'nin özellikle Doğu, Güney ve Orta kesimindeki ülkeler yasadışı göçün (ve bu arada kadın ve uyuşturucu ticaretinin de) hedef veya transit geçiş noktaları olarak ön plana çıkmışlardır (Geddes 2005, 5).

Büyük oran itibariyle buldukları ülkedeki ekonomik ya da siyasi zorluklar nedeniyle AB ülkelerine akın eden bu yasadışı göçmenlerin yanında ayrıca belirtilmesi gereken grup fuhuş sektöründe faaliyette bulunmak üzere özellikle Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerine gelen/getirilen kadın ve çocuklardır. Önceleri bu konudaki esas kaynak Güneydoğu Asya, Batı Afrika ve Latin Amerika ülkeleri iken, sosyalist bloğun çökmesinden sonra, ağırlıklı olarak şu anda üye durumdaki Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri de dahil olmak üzere geniş bir ülkeler ağından, söz konusu batı ve kuzey bölgelerine her yıl 200 bine yakın kadın ya da çocuk denecek yaşta kişi seks işçisi olarak gelmektedir (Lehti 2003; Locher 2007).

Yasadışı insan akınının yanında, AB açısından sorun teşkil eden bir diğer husus uyuşturucu problemidir. Esrar, mariuana, kokain, eroin ve sentetik uyuşturucuların tüketimi bakımından özellikle Batı Avrupa ülkeleri günden güne daha da büyük bir krizin içerisine girmektedir. Son genişlemede dahil olan ülkeleri saymazsak, diğer ülkeler açısından, her yetişkin beş Avrupalıdan bir tanesi hayatlarında en az bir defa esrar kullanırken, bunun da ötesinde 1 ile 1,5 milyon arasında kişi kronik uyuşturucu kullanıcısı durumundadır ((Estievenart 2005).

AB açısından ortaya çıkan bu karamsar tablonun, konumuzla bağlantısını kuracak olursak, AB'ye yönelen yasadışı göçün en yoğun bir şekilde izlediği rota, başta aşağı Sahra ülkelerinden olmak üzere genelde bütün Afrika'dan insanları özellikle Libya, Tunus ve Fas gibi kuzey kıyılarından başlayıp İtalya, Malta ve İspanya gibi ülkelere taşıyandır. Bunu da, Batı Balkanlardan çeşitli AB ülkelerine yönelen rota takip ederken; aynı şekilde ve hatta üye olmalarından sonra artan oranda Orta ve Doğu Avrupa'daki AB ülkelerini hedefleyen ve Rusya, Ukrayna, Belarus ve Moldova üzerinden geçiş yapılan rota izlemektedir (IMO 2005; Europol 2007, 3). Hatta, Batı Avrupa ülkelerini hedef alan seks amaçlı kadın ve çocuk trafiğinde bu son dört ülke çıkış veya transit geçiş noktaları olarak ana kaynağı oluşturmaktadırlar (Lehti 2003; IMO 2005, 154). Avrupa'da satılan eroinin tamamına yakını, dünya eroin üretiminde önemli bir yere sahip (2004'te yaklaşık 410 ton) Afganistan'dan getirilmekte, getirilirken de ya Güney Kafkaslar ve Türkiye üzerinden ya da kuzeyde Rusya

üzerinden taşınmaktadır (Europol 2006). Yine Avrupa’da satışı yapılan esrarın üretim ülkeleri en başta Fas ve ondan sonra da Afganistan, Pakistan, Orta Asya, Rusya ve Lübnan olurken ticarete izlenen rotalarda, yine Doğu Avrupa ve Kuzey Afrika önemli geçiş noktalarıdır. Sentetik uyuşturucular açısından da Rusya önemli bir kaynak AKP ülkesidir (Estievenart 2005).

Günden güne daha da artan oranda ve çeşitli yollarla AB topraklarına giren yasadışı göçmenler ya da aynı kapsamda yükselen kadın ve uyuşturucu ticareti dikkate alındığında, AB’nin sınır kontrollerine ve Birlik topraklarına hatta yasal girişlerde ve vize başvurularında bile daha fazla titizlik göstermesi ilk bakışta mazur görülebilecektir. Klasik bir sınır kontrol uygulamasının, artan sorunlar karşısında daha sofistike bir şekilde ortaya çıkmasıdır sıkı sınırlar. Ancak sadece kapıları kapatarak ve polisiye tedbirlere dayanarak dışarıda bırakmaya çalışmakla sorunlar çözülmüş olmayacaktır. Tam aksine, AB ülkelerinin sınır kontrollerini karadan ve denizden artırmaları, ne pahasına olursa olsun Birlik topraklarına gelmeyi göze alan insanların, daha riskli yolları denemeye çalışmaları ve yolculuk sırasındaki can kayıplarının artmasıyla sonuçlanmaktadır (Spijkerboer 2007). Bunun da ötesinde yasakçı ve dışlayıcı tedbirlere dayalı bir göçmen ve güvenlik politikası, hem bizzat AB’nin demokrasi ve çok kültürlülük ilkeleriyle tezat teşkil etmekte (Kostakopoulou 2001) hem de AB’nin başka coğrafyalarda ve global düzlemde etkin bir unsur olarak belirmesinde engelleyici olmaktadır.

İşte, geo-politik konumları nedeniyle söz konusu sorunların AB’nin başını ağrıtmada önemli yeri olan periferi ülkelerle, yeni bir anlayış ve dinamizmle işbirliğine gidilmesini ifade eden AKP de bu tek boyutlu politikanın çözüm için yeterli olmayacağını anlaşılmaya üzerine suya indirilmiştir. Hatta, diğer amaçları bir yana yasadışı yollarla insanların AB’ye akın etmelerinin önüne geçilmesini, başlangıçta AKP’nin tek varlık sebebi olarak görenler de vardır.³Sınırın diğer tarafında kalan ya da uzak coğrafi alanlarda biriken sorunların, daha fazla içeriye yansımaması için, bir yandan söz konusu sorunların buldukları coğrafyalarda kökten çözüme kavuşturulması (komşuların kendi aralarındaki işbirliğini artırma çabaları, oralarda ekonomik-politik yapıların değişimi için destek olma); diğer yandan da ortak tedbirlerle, hali hazırdaki yasadışı faaliyetlerin önlenmesi (kaçak insan ve uyuşturucu ticaretine karşı önlem alma, sahte belgelerle girişi önleme, suç örgütleriyle mücadele ve meşru sebeplerle AB’ye gelmek isteyenlere vizede kolaylık sağlama gibi) amaçlanmaktadır. Bir anlamda en iyi savunma hücumdur prensibine göre hareket eden AB,

3 Esther Barbé and Elisabeth Johansson-Nogués, "The EU as a Modest 'Force for Good': the European Neighbourhood Policy", *International Affairs*, Cilt 84, Sayı 1, 2008, p. 86.

sorunları karşı alanlardaki kaynağında hallederek kendisine yönelen baskıların azaltılmasını ve böylelikle de Birlik alanının inşasının daha kolay yapılmasını hesaplamaktadır.

b. Merkezi Konumları Açısından AKP Ülkeleri ve Avrupa Birliği

Az gelişmişliğin kıskacında ve politik-ekonomik baskıların zorlamasıyla bir yandan her yıl yüzbinlerce insan AB topraklarına bir şekilde ayak basmanın gayreti içinde ola dursun; öte yandan AB de kendi gelişmişlik düzeyini sürdürebilmenin ve yükseltebilmenin hesabı içindedir. Böyle bir hesabın en önemli sorunsal parametrelerinden bir tanesi, enerji açığı ve enerjide dışa bağımlılıktır. AB halihazırda dünyada enerji tüketiminde ikinci ve enerji ithalinde (petrol, doğalgaz ve kömür) birinci sırada bulunmaktadır (COM 2004, 17). Enerji konusundaki görünüm Birliği gittikçe daha da riskli bir konuma sürükleyecek tarzda değişmektedir. Bunun sebebi ise, 2000-2030 yılları için yapılan hesaplamalarda, bir yandan toplam enerji üretiminin düşecek olmasından (katı yakıtlarda yüzde 41, sıvı yakıtlarda yüzde 73, doğal gazda yüzde 59 ve nükleer enerjide yüzde 15 oranlarında) ve diğer yandan da toplam enerji talebinin (yüzde 14,6 oranında) artacak olmasından kaynaklanmaktadır (COM 2006).

İşte, Komisyonunda belirttiği gibi (COM 2004, 17), Birliği AKP'ye zorlayan sebeplerden bir tanesi de, enerji açısından böyle bir resme sahip olurken aynı zamanda dünyanın en önemli petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip bölgeleriyle (Rusya, Hazar Bölgesi, Kuzey Afrika ve Ortadoğu) çevrelenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bölgelerden, açıklanan gerekçelerle dışarıda kalan ve kendisiyle ilişkilerin bire bir düzlemde ayrı olarak yürütüldüğü Rusya haricindeki diğer bölgeler AKP'nin kapsama alanında veya çok yakınında bulunmaktadırlar. Güney Kafkasya'nın üç ülkesine AKP'ye ilişkin Mart 2003 tarihli ilk ayrıntılı Komisyon raporunda yer verilmemesine rağmen, 2004 tarihli ikinci raporda yer verilmesinin (ve aslında AB tarafından stratejik bir hatadan dönülmesinin) en önemli sebebi Güney Kafkasya Bölgesinin, Avrupa-Atlantik sistemini Hazar Havzası ve Orta Asya'ya bağlayan bir koridor olma özelliğinden kaynaklanmaktadır (Asmus and Jackson 2004, 20). Bu özelliğinden dolayıdır ki, Komisyon'un birinci AKP Raporundan sonra Aralık 2003 tarihinde yayınlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi Raporunda (Council 2003, 8), Birliğin Güney Kafkas ülkeleri ile "daha güçlü ve daha aktif" ilişkiler kurması gerektiği vurgulanmış ve bunun üzerine ikinci Komisyon çalışmasında bölge ülkeleri AKP'ye dahil edilmişlerdir.

Enerji kaynağı olma açısından kritik bölge olarak adı geçen bir diğer bölge Kuzey Afrika idi ve AKP'nin ortaya çıkmasında, enerji meselesinin ne denli önemli rol oynadığını

bu ülkelerle enerji konusunda daha önceden başlatılan işbirliği çabalarından da anlayabiliriz. 1995'te başlayan Euro-Med ortaklığı çerçevesinde 1997 yılında kurulan Euro-Med Enerji Forumunun AB açısından anlamı, bu ülkelerden temin edeceği enerji kaynaklarını güvence altına almak ve kaynakları taşıma, çevre koruma gibi konularda altyapıyı geliştirmektir (COM 2003b). Güvence altına alınacak kaynaklara ilişkin rakamların AB gibi enerji ihtiyacını karşılama açısından yoğun riskler altındaki bir yapı açısından ne denli önemli olduğu dikkate alındığında, Euro-Med sonrası komşuluk ilişkilerine yeni bir ivme ve anlayış kazandıran AKP'de enerji unsurunun önemi çok daha iyi anlaşılır.

Tek başına Cezayir'in AB doğalgaz ithalatındaki payı yüzde 30'dur (Geden et al 2006, 5) ve AKP kapsamında bu ülkeye, enerji konusunda stratejik ortaklık önerilmiştir. Kuzey Afrika ülkeleri, AB'nin petrol ihtiyacının yaklaşık yüzde 20'sini karşılamakla kalmamakta, aynı zamanda AB'nin petrol ihtiyacını karşılayan en önemli kaynak durumundaki (yüzde 45) Ortadoğu ve Körfez Bölgesine de yakın bulunmaktadır (EurActiv, 2008). Bunun da ötesinde, önümüzdeki dönemlerde AB'nin enerji ihtiyacının karşılanmasında Ortadoğu ve Körfez Bölgesinin payı azalacaktır çünkü buralardan çıkarılan petrol ve doğalgazın öncelikle Çin ve öteki Asya pazarlarına gideceği tahmin edilmektedir. Bu durumda da, özellikle Kuzey Afrika, Rusya ve Hazar Bölgesindeki petrol veya doğal gaz rezervleri AB için öncelikli duruma geleceklerdir (Gault 2004).

Bu arada, Ukrayna'ya ayrı bir yer ayırmak gerekmektedir. Komisyon tarafından enerji kaynak bölgeleri arasında sayılmasa bile, 14.000 km'lik boru hattı ile Rusya doğal gazını AB'ye taşıyan önemli bir transit ülke olması, Rusya'dan sonra Avrupa'nın en büyük ikinci doğal gaz depolama kapasitesine sahip olması ve Hazar doğal gazını Karadeniz üzerinden Avrupa'ya dağıtma hususunda stratejik Odessa limanını elinde bulundurması (COM 2003b) nedenleriyle, Ukrayna enerji jeo-politiği açısından merkezi bir konumdadır. Bütün bunları dikkate alan AB, Ukrayna'yla enerji alanında işbirliği yapmak için Aralık 2005'te özel bir memorandum imzalamış ve bu memorandum, iki taraf arasındaki AKP Hareket Planı çerçevesinde enerji konusunda belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesini öngörmüştür (COM 2005).

c. AB'nin Global Amaçları açısından AKP

Delanty ve Rumford'a (2005, 126) göre AKP, bugüne kadar hep Birlik alanı (ya da Birliğe aday ülke alanları) üzerinde yoğunlaşan ve bu alanı kontrol ve inşa amacı için çalışan AB'nin, dikkatini Birlik alanı dışına da çıkarmasının ve kendi ekonomik ve siyasi yönetim

anlayışını Birlik-dışı alanlara da yaymak istemesinin en açık manifestosu olmuştur. Birinci ve ikinci bölümlerde açıklanan Birlik içine dönük ve sorunların giderilmesini amaçlayan fonksiyonuyla baktığımızda AKP, birtakım sorunların önlenerek, Birliğin kendi içindeki derinleşme ve bütünleşme çabalarına (yani AB alanının kontrol ve inşasına) yönelik bir politika olmakta, esas itibarıyla bu çabaların bir uzantısı ve tamamlayıcısı gibi durmaktadır. Oysa, aday ülkeler haricinde, üçüncü ülkelerle işbirliği yapma açısından önceki örneklerden daha ileri ve kapsamlı bir atılım olarak, bu yazarların da belirttiği gibi daha kapsamlı amaçları da olan bir politikadır AKP.

Herşeyden önce AKP vasıtasıyla AB, bölgesel krizlere (Filistin-İsrail anlaşmazlığı, Batı Sahara'daki gerilim) ve ülkelerin iç sorunlarına-krizlerine (Gürcistan'daki Abhazya ve Güney Osetya, Ermenistan-Azerbaycan arasındaki Karabağ sorunları gibi) daha fazla ve daha etkin yaklaşarak dış politikadaki manevra alanını genişletmeyi amaçlamaktadır (Aliboni 2005). Bölgesel işbirliği antlaşmaları sayesinde ve bölgesel işbirliği organizasyonları yoluyla, sadece komşu ülkelerin değil, komşuların komşularını da içine alacak geniş bir alanda AB'ye, etkisini hissettirebilme amacını da taşıyan stratejik bir araçtır (COM 2006b, 11). Global anlamda Birliğin, özellikle kısa vadede ekonomik ve daha sonra politik potansiyelini daha da artırmayı ve Leonardın (2005) "Eurosphere" olarak adlandırdığı ve yüzün üzerinde ülkeyi içine alacak olan bir "nüfuz bölgesi-zone of influence" oluşturmayı amaçlayan bir politikadır. Ortak demokratik-liberal değerlere veya en azından belirli politikalara dayalı işbirliği ve ortaklıklar çerçevesinde birbirine entegre edilecek coğrafi alanları kapsayacak bu genişletilmiş nüfuz bölgesi stratejisinin bir örneği Orta Asya ülkeleri ile yeni bir ortaklık stratejisi geliştirme yönündeki atılım olmuştur (Council 2007). Aslında bu atılım, AKP'nin özellikle yasadışı göç, uyuşturucu kaçakçılığı ve enerji sorunlarını çözme amaçlarının tamamlayıcısı niteliğinde yeni bir dış politika aracıdır. AKP yoluyla özellikle Güney Kafkaslar üzerinden açılan koridorun işlevsel hale getirilebilmesi için Orta Asya ülkelerine uzatılan bir ortaklık girişimidir.

AKP'nin bir amacı da, özellikle son genişleme dalgasında Birliğe dahil olan ve devlet ve bireyler açısından AB üyeliğinin getirdiği önemli nimetlerden yararlanmaya başlayan ülkelere karşılık, bunların hemen yakınında bulunan ve fakat öngörülebilir bir gelecekte Birliğin her hangi bir şekilde kabul etmeyi düşünmediği ülkelerin hayal kırıklıklarını azaltmaktır.⁴ Bir bakıma, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde reformları hızlandırmak için

⁴ Aslında, Komisyon tarafından çizilen 'kapsama alanına giren ülke profili' göz önüne alındığında, AKP'nin bizzat kendisi üyelik umutları içinde olan ülkeler açısından hayal kırıklığı yaratmıştır. Yine de, AKP'yi farklı

başarıyla manüplü edilen ve “altın havuç” olarak değerlendirilen tam üyelik hakkı verilemese de, “gümüş ya da bronz havuç” vaatlemek suretiyle bu ülkeleri işbirliği halkasından uzak tutmamayı amaçlamaktadır (Gault 2004, 171). Böylelikle, 27 ülke arasındaki derinleşme çabalarına zarar vermeyecek bir şekilde ve koşullarını çoğunlukla kendisinin yönlendireceği bir stratejiyle bu ülkeleri özellikle ekonomik açıdan kendi sistemine yaklaştırmayı hesaplamaktadır (AKP ülkeleri ile işbirliğinin Avrupa Ekonomik Alanı’na benzeyeceğine ilişkin resmi açıklamaya daha önce değinilmişti). Tabii bu stratejinin ne derece başarılı olacağı ve bir yandan Ukrayna ve Moldova (Lynch 2003; Kubicek 2007) ve diğer yandan da Güney Kafkas ülkeleri (Lynch 2003, 44) gibi kendilerini (coğrafi ve/veya kültürel açıdan) Avrupalı sayan ve üyelik beklentisi içinde bulunan ülkelerin ne derece uyumlu bir çizgiye getirilecekleri bu ülkelere sağlanacak avantajların niteliğine bağlıdır.

Aynı çerçevede, AB’nin, AKP kapsamındaki ülkeler arasında sınırlararası veya daha geniş katılımlı bölgesel işbirliği projelerine destek vereceğini açıklaması da, geri kalmışlık ve buna bağlı göç vs. gibi sorunların bu bölgelerde daha kolay çözümüne yönelik bir strateji olduğu gibi, aynı zamanda (Doğu Avrupa ve Güney Kafkasya’daki) ülkeleri AB üyeliği beklentisinden uzaklaştırıp, başka bölgesel örgütlere yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Halbuki, post-Komünist dönüşüm ve AB’ye entegrasyon sürecinde, birbirine yakın sorunları olmasına rağmen Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında tam bunun tersi bir strateji izlenmiş; kendi aralarında bölgesel işbirliği çabalarına giderek güçlenmelerini veya AB’den ayrı alternatiflere yönelmelerini istememiştir (Latawski 1994; Delanty ve Rumford 2005). Hatta az önce bahsettiğimiz “altın havuç” üzerinden koşulluluk prensibini koz olarak kullanarak birbirleriyle yarış içerisine itmiştir (Missiroli 2003, 21).

SONUÇ

Yakın zamana kadar, AB gibi uluslarüstü bir yapı çerçevesinde oluşturulan normlar ve politikalar hedef alınarak ulusal sistemlerin (yeniden) inşası süreci şeklinde tanımlanan Avrupalılaştırma olgusunun tanımsal alanı en fazla aday ülkeleri de kapsayacak şekilde çizilmekteydi (Radaelli 2003). 2003 yılında yeni bir perspektifle suya indirilen ve AB değerleri ve politikalarıyla uyumlaştırılmış bir dost ülkeler halkası tesis etme amacındaki AKP, aslında Avrupalılaştırma tanımlarının da yeniden gözden geçirilmesini gerektiren ve üyelerle üye olmayanlar arasındaki keskin ayrım yerine entegrasyonu gündeme getiren (Delanty ve Rumford 2005) önemli bir projedir. Avrupa Komisyonu Başkanı Prodi’nin (2002)

açıdan değerlendirerek, tam üyeliğe alternatif bir statü değil de, üyeliğe götürecek öncü bir aşama kabul eden görüşler de ileri sürülmektedir. AKP hakkındaki bu farklı yaklaşımlar için bkz.: (Petr Kratochvil 2006).

sıkça atıfta bulunulan ve AKP'nin kapsamını ortaya koyan; komşularla, kurumlar haricinde (yani tam üyelik haricinde) herşeyin paylaşılacağına dair sözleri (everything but institutions) bunun en özlü ifadesidir.

Ortak değerler çerçevesinde komşu ülkelerin modernleşme ve gelişim süreçlerine katkı sağlama yönünü göz ardı etmemekle beraber; AKP esas itibariyle pragmatik bir dış politika aracı olarak, AB'nin karşı karşıya kaldığı bazı önemli sorunları çözmek ve global stratejilerine yardımcı olmak amaçlarıyla hayata geçirilmiş bir projedir. Makalede vurgulandığı gibi, özellikle AB'nin derinleşme çabalarının önündeki en büyük risklerden iki tanesi olan dış kaynaklı yasadışı insan ve uyuşturucu trafiği ile enerjide dışa bağımlılık konularının çözümü hususunda komşu ülkelerin jeo-stratejik konumları, böyle bir politikanın ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Bu sorunların çözümü yanında, AB'nin kendi etki ve manevra alanını genişleterek daha belirleyici bir global aktör olma stratejisine hizmet etme de AKP'nin amaçlarındandır.

AKP vasıtasıyla, Prodi'nin sözlerinde özetlenen entegrasyon alanının ne dereceye kadar gerçekleştirilebileceği ya da AB'nin kronikleşmiş sorunlarına hangi oranda çözümler üretilebileceği ayrı ve çok farklı parametreleri hesaba katmayı gerektiren bir meseledir. AB'nin, Birlik içinden gelebilecek tepkileri ve kendi kapasitesini dikkate alarak ne dereceye kadar AKP ülkelerine maddi ve maddi olmayan destekler sunabileceği; birbirinden çok farklı politik, ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklere sahip bu ülkeler arasında ne şekilde bir denge politikası kurabileceği; Birliğe üye olmayı umut eden (Ukrayna, Moldova ve Güney Kafkasya ülkeleri gibi) ülkelerin beklentileri ile realite arasındaki farkı ne şekilde tazmin edebileceği; AKP'nin bu çalışmada belirtilen amaçlarına ulaşılması hususunda buldukları kritik noktalardan dolayı kolayca göz ardı edilemeyecek ve fakat aynı oranda da problemleri konumdaki başta Belarus, Libya ve daha sonra Suriye'nin 'kazanılabilmesi' için neler yapılabileceği; ortak bir geleceği inşa etme hususunda bütün bu ülkelerin ne kadar istekli ve değişim noktasında muktedir olacakları ilk başta akla gelen parametrelerdir. Bütün bu parametreler de, AKP'yi önemi ölçüsünde riskli bir konuma taşımaktadır. Ortaya çıktığı günden beri, hemen her dönemde karşılaştığı önemli krizleri atlatarak veya riskler taşıyan politik ve ekonomik projeleri birer birer hayata geçirerek güçlenen AB; içerisinde riskler barındıran bu yeni projeye, ODAG sonrasında girdiği yeni dönemin önemli sorunlarına da çözümler getirip güçlenebilecek midir? Bunun da ötesinde, bu yeni dış politika aracı ile global ve bölgesel denklemlerde istediği etkinliğe ulaşabilecek midir? Önümüzdeki yılların dikkatle izlenmesi gereken konularından biri Avrupa'nın yeni komşuluk politikası olacaktır.

REFERENCES

- Açıkmeşe, Sinem Akgül (2005). "Management of Security in EU's Neighborhood: Union's Tactics Revisited," in *Perceptions, Journal of International Affairs*. 10 (3): 1-25.
- Aliboni, Roberto (2005). "The Geopolitical Implications of the European Neighbourhood Policy", *European Foreign Affairs Review*. 10 (1): 1-16.
- Asmus, Ronald and Bruce Jackson (2004). "The Black Sea and the Frontiers of Freedom," in *Policy Review Issue 125*: 17-26.
- Balfour, Rosa (2007). "Promoting human rights and democracy in the EU's neighbourhood: tools, strategies and dilemmas," in Rosa Balfour and Antonio Missiroli, eds., *Reassessing the European Neighbourhood Policy*. pp. 8-25.
- http://www.epc.eu/TEWN/pdf/963724382_EPC%20Issue%20Paper%2054%20-%20Reassessing%20the%20ENP.pdf
- Bruggeman, Willy (2002). "Illegal immigration and Trafficking in Human Beings Seen As a Security Problem for Europe," *European Conference on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings*. Brussels: International Organisation for Migration.
- COM (2003a). *Wider Europe— Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*.
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf
- COM (2003b). *The Enlarged European Union, Its Neighbours and Partner Countries*.
http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport/international/index_en.htm
- COM (2004). *European Neighbourhood Policy Strategy Paper*.
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf
- COM (2005). *Memorandum of Understanding on Co-Operation in the Field of Energy Between The European Union and Ukraine*.
http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport/international/bilateral/ukraine/doc/mou_en_final_en.pdf
- COM (2006a). *Strengthening the European Neighbourhood Policy*.
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com06_726_en.pdf
- COM (2006). *European Energy and Transport. Trends to 2030-update 2005*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- COM (2007a). *A Strong European Neighbourhood Policy*.
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_774_en.pdf
- COM (2007b). *Third Annual Report on Migration and Integration*. Brussels: European Commission
http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/docs/com_2007_512_en.pdf
- Council (2002). *Copenhagen European Council Presidency Conclusions*.
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/73842.pdf
- Council (2007). *Brussels European Council Presidency Conclusions*.
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/94932.pdf

- Council (2003). "A Secure Europe in a Better World- European Security Strategy," <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>
- Delanty, Gerard and Chris Rumford (2005). *Rethinking Europe: Social Theory and the Implications of Europeanization*. London: Routledge.
- EMN (European Migration Network) (2007). *Synthesis Report: Illegally Resident Third Country Nationals in EU Member States: State Approaches towards Them, Their Profile and Social Situation*.
- Estievenart, Georges (2005). *The European Union and Drugs: Trafficking, Consumption and Strategies*. *International Conference on Tackling Drug Abuse*. <http://www.nd.gov.hk/proceedings.htm>
- EurActiv (2008). <http://www.euractiv.com/en/energy/geopolitics-eu-energy-supply/article-142665>
- Europol (2006). "Drugs 2006" http://www.europol.europa.eu/publications/Serious_Crime_Overviews/drugs2005.pdf
- Europol (2007). *Organised Illegal Immigration into the European Union*. [http://www.europol.europa.eu/publications/Serious_Crime_Overviews/Facilitated Illegal Immigration FactSheet2007.pdf](http://www.europol.europa.eu/publications/Serious_Crime_Overviews/Facilitated_Illegal_Immigration_FactSheet2007.pdf)
- Eurostat (2007). *Asylum Applications in the European Union* http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-07-110/EN/KS-SF-07-110-EN.PDF
- GAERC (General Affairs and External Relations Council) (2007). *Strengthening the European Neighbourhood Policy Presidency Progress Report*. http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/enp_progress-report_presidency-june2007_en.pdf
- Gault, John (2004). "EU Energy Security and the Periphery," Roland Dannreuther, ed., *European Union Foreign and Security Policy: Towards A Neighbourhood Strategy*. London: Routledge. pp. 170-186.
- Geddes, Andrew (2005). "Europe's Border Relationships and International Migration Relations" in *Journal of Common Market Studies* 43 (4): 787-806.
- Geden et al. (2006). *Perspectives for the European Union's External Energy Policy*. Berlin: German Institute for International and Security Affairs.
- IMO (International Organization for Migration) (2005). *World Migration 2005: Costs and Benefits of International Migration*. <http://www.iom.int/jahia/Jahia/cache/offonce/pid/1674?entryId=932>
- Kelley, Judith (2006). "New Wine in Old Wineskins: Policy Adaptation in the European Neighborhood Policy," *Journal of Common Market Studies*, 44 (1): pp. 29-55.
- Kostakopoulou, Theodora (2001). *Citizenship, Identity and Immigration in the European Union*. Manchester: Manchester University Press.
- Kratochvil, Petr (2006). "The European Neighbourhood Policy: A Clash of Incompatible Interpretations", Petr Kratochvil (der.), *The European Union and Its Neighbourhood: Policies, Problems and Priorities*, Prague, The Institute of International Relations, pp. 12-29.

- Kubicek, Paul (2007). "Ukraine and European Neighborhood Policy: Can the EU Help the Orange Revolution Bear Fruit?," *East European Quarterly* 41 (1): 1-25.
- Latawski, Paul (2004). *The Security Road to Europe: The Visegrad Four*. London: Royal United Services Institute for Defence Studies.
- Lehti, Martti (2003). *Trafficking in Women and Children in Europe*. Helsinki: The European Institute for Crime Prevention and Control.
- Leonard, Mark (2005). *Why Europe Will Run the 21st Century?* London: Fourth Estate.
- Locher, Birgit (2007). *Trafficking in Women in the European Union*. Wiesbaden: VS Verlag.
- Lynch, Dov (2003). "The New Eastern Dimension of the Enlarged Union" in Judy Batt et al (eds.) *Partners and Neighbours: A CFSP for a Wider Europe*. Institute for Security Studies Chaillot Papers. pp. 34-60.
- Missiroli, Antonio (2003). "The EU and Its Changing Neighbourhoods: Stabilisation, Integration and Partnership" in Judy Batt et al (eds.) *Partners and Neighbours: A CFSP for a Wider Europe*. Institute for Security Studies Chaillot Papers. pp. 9-34.
- Prodi Romano (2002). "A Wider Europe - A Proximity Policy as the Key to Stability", *Sixth ECSA-World Conference*. Brussels, 5-6 December.
- Radaelli, Claudio M. (2003) "The Europeanization of PublicPolicy" in Kevin Featherstone and Claudio Radaelli (eds.), *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press. pp. 27-56.
- Risse-Kappen, Thomas (1996). "Collective Identity in A Democratic Community-the Case of NATO," in Peter J. Katzenstein, ed., *The Culture of National Security: Norms and Identity in the World Politics*. New York: Columbia University Press. pp. 357-400.
- Spijkerboer, Thomas (2007). "The Human Costs of Border Control," in *European Journal of Migration and Law* 9, 7: 127-139.